

SINEZA

Časopis za humanističke
i društvene nauke

DOI: 10.7251/SIN2101136G

Prikaz

UDK: 111.852:37.014.5(048.83)

Od obrazovanja do neobrazovanja: tri teorije

Humbolt, V., Adorno, T. V. i Lisman, K. P. (2020). *Od obrazovanja do neobrazovanja: tri teorije*. [Preveli, priredili i uvodnu studiju napisali I. Cvejić i P. Krstić]. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju; Novi Sad: Akademaska knjiga, 2020, str. 150.

Ana Galić

ana.galic.bl@gmail.com

U izdanju Instituta za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu i Akademске knjige Novi Sad, biblioteka MINIMA je 2020. godine objavila knjigu naziva *Od obrazovanja do neobrazovanja: tri teorije Vilhelma Fon Humbolta, Teodor V. Adorna i Konrada Paula Lismana*. Teorije su preveli, priredili i uvodnu studiju napisali Igor Cvejić i Predrag Krstić, a recenzije su uradili Milica Sekulić, Olga Nikolić i Đurđa Trajković. Knjiga ima 150 stranica i sastavljena je od predgovora, tri prevoda, a na kraju knjige, pobrojana su izdanja biblioteke MINIMA.

Predgovor naslovljen *Deklinacija obrazovanja: priča o sumraku jednog idola?* nas uvodi u ove prije svega nje-mačke priče, te objašnjava težinu prevoda i nosioca ovih priča, riječi Bildung. Na početku saznajemo da se prvobitno značenje Bilda (tj. slike duha koju treba unijeti u sebe po uzoru na Isusov lik), koje potiče iz trinaestog vijeka, despiritualizovalo krajem osamnaestog vijeka i time značajno promijenilo svoje prvo-

bitno značenje, stavljajući razum u prvi plan.

Prolazeći kroz definicije Bildunga za Herdera, Schillera, Hegela i Gadamera, priređivači ovog djela se zaustavljaju na Humboltovom povratku onog tradicionalnog značenja Bildunga. Riječ je o obrazovanju čovjeka u mističkom okrilju prema kojem duša „nosi i treba da oblikuje onaj lik Božji po kojem je stvoren“ (p. 14). Humbolt će člankom „O javnom državnom vaspitanju“ 1792. godine postati dio rasprave o nacionalnom obrazovanju, te iznijeti jedan do tada neviđeni preokret – država i pojedinac mijenjaju mjesta u procesu obrazovanja, te se sloboda (i samoća) stavlja najprije u ruke pojedinca, a ne države, kao što je do tada bio slučaj: „Pošto je svaki pojedinac drugačiji i ima različite potencijale, svaka obrazovana ličnost predstavlja jednu mogućnost čovečnosti i na taj način doprinosi bogatstvu čovečanstva i određenju čoveštva.“ (pp. 16-17). Pomenimo i razlikovanje Bildunga od Ausbildunga. Ausbildung

priprema čovjeka za obavljanje poslova u svakodnevnom životu, dok je Bildung usmjeren na ostvarenje unutrašnjih potencijala pojedinca i to naučavanjem grčkog jezika, klasične umjetnosti i književnosti i generalno fokusom na izučavanju antičkog stvaralaštva starih Grka. Svoje zalaganje za opšte obrazovanje, prije svih specijalizacija, Humbolt zaokružuje osnivanjem Univerziteta u Berlinu 1810. godine, koji predstavlja krunu obrazovnog procesa¹, u vidu čiste nauke, a zasnovan na raskidu sa dotadašnjim programom rada. Tokom 19. vijeka dolazi do mijenjanja Humboltovog značenja Bildunga, te ono gubi svoj prvobitni smisao. Cvejić i Krstić će predgovor nastaviti pominjući Adornove konstatacije o izopačenju Bildunga. Adorno pridodaje priču o Halbbildungu ili „poluobrazovanju“, koja na najbolji mogući način svjedoči o sunovratu Bildunga, u razmetljivu priču nedovoljno obrazovanih, tj. otuđenih nosilaca obrazovanja tog vremena. Optužba je jasna - ni traga objektivacije duha, čiji vazduh se udisao u nepostvarenom obrazovnom sistemu. Adorno znanje vidi kao robu, a tržište je to koje određuje koliko određeno znanje košta. I dalje, ovaj kritički mislilac se obrušava kako na kapitalizam, odnosno na proces industrijalizacije, tako i na popularizaciju kulture, gdje je cilj postao sam sebi oksimoron – što se više obrazovanje nudilo sve većem broju ljudi, kako bi se što više njih oplemenilo, to se ono samo sve više razvodnjavalo i postajalo impotentno. Ipak, Adorno nudi nadu i

¹ Nije zanemarljivo pomenuti ime čovjeka čija predavanja su inspirisala Humbolta da osnuje univerzitet, a to je Friedrich Schiller (p. 22).

izlaz iz ove pesimistične obrazovne prognoze, a taj je individualno vaspitanje u kojem bi se njegova autonomija, kritika i samorefleksija².

Posljednji autor kojeg su priređivači predstavili jeste Konrad Paul Lisman, odnosno njegovo najpoznatije djelo „Teorija neobrazovanja: zablude društva znanja“. Naglasak u Lismanovom djelu jeste na savremenoj viziji obrazovnog procesa koju karakteriše potpuno napuštanje antičkog ideala i individualnosti, te ideologizacija znanja. Tragedija ovog vijeka je ekonomizacija univerziteta, a kapitalističko obilježje duha vremena dovelo je do pretvaranja obrazovanja u neobrazovanje, do sudbinskog usuda svakog od nas. Priređivači su nam, završno sa Lismanovim dijagnozama, u predgovoru predstavili put Bildunga kroz periode 1793, 1959 i 2006. godine i zaključili zajedničkim imeniocem tri navedena učitelja – to je površnost savremenog društva znanja koje nije sposobno za kritičku misao.

Nakon predgovora čitamo i prelude Humboltove *Teorije obrazovanja čovjeka*, fragment iz 1793. godine, Adornovu *Teoriju poluobrazovanja* i Lismanovo *Obrazovanje, poluobrazovanje, neobrazovanje*. Uvodna studija *Od obrazovanja do neobrazovanja: tri teorije*, Krstića i Cvejića, donosi nam materijal za analizu i razumijevanje višeznačnosti procesa obrazovanja, te objašnjava prvobitni impuls poistovjećivanja vrline (u onom hrišćanskom smislu) sa kultivacijom pojedinca, kao

² Moramo napomenuti da i početak i kraj uređivanja o Adornu govori o padu u varvarizam koji se već desio, tj. o Aušvicu, te se svim pokoljenjima zadaje zadatak da se takvo nešto nikada više ne ponovi.

dijalektičkog (pre)nosioca nacionalnih vrijednosti, s jedne strane, ali i reprezentativnog predstavnika čovječanstva u cjelini, s druge strane. Studija pred nama je, zajedno s prevodima, od

posebnog značaja za razmatranje položaja procesa savremenog obrazovanja, kao neizostavnog dijela istorije, politike i kulture jednog društva.